

RAHBARNING KASBIY FAOLIYATIGA QO'YILADIGAN ZAMONAVIY TALABLAR

Mexriban Kazaxbaeva

Ajiniyoz nomidagi NDPI Pedagogika fakulteti
maktab menejmenti 3-kurs talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15119324>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-Mart 2025 yil
Ma'qullandi: 28-Mart 2025 yil
Nashr qilindi: 31-Mart 2025 yil

KEYWORDS

rahbar, kasbiy faoliyat,
boshqaruv, kompetensiya,
zamonaviy talablar,
innovatsion liderlik

ABSTRACT

mazkur maqolada zamonaviy boshqaruv tizimida rahbarning kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan talablar, ularning dolzarbligi va amalga oshirish yo'llari tahlil qilinadi. Globalizatsiya va raqamli transformatsiya sharoitida rahbarning kompetensiyasi, axborot texnologiyalaridan foydalanish qobiliyati va strategik fikrlash muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston va xorijiy tajribalar asosida rahbarlik sifatini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar berilgan.

Zamonaviy iqtisodiy va ijtimoiy muhitda samarali boshqaruvni ta'minlash rahbarlarning malaka va bilim darajasiga bog'liq. Hozirgi vaqtda rahbarlarning kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan talablar tobora o'zgarib, yangilanmoqda. Raqamli texnologiyalar, innovatsiyalar va korporativ madaniyatning o'zgarishi rahbarlardan nafaqat klassik boshqaruv ko'nikmalarini, balki zamonaviy bilim va kompetensiyalarni ham talab qilmoqda. Ushbu maqolada rahbarning kasbiy faoliyatida zarur bo'lgan kompetensiyalar va ularning jahon tajribasidagi namunalari tahlil qilinadi.

Zamonaviy rahbarlik konsepsiyasi

Bugungi dunyoda rahbarlik tushunchasi klassik yondashuvlardan ancha farq qiladi. Ilgari rahbarning asosiy vazifasi faqatgina buyruq berish va jarayonlarni nazorat qilish bo'lsa, hozirda u strategik rejalashtirish, innovatsiyalarni joriy etish va xodimlarning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq.

Zamonaviy rahbar quyidagi qobiliyat va bilimlarga ega bo'lishi kerak:

- ✓ Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektdan foydalanish
- ✓ Xalqaro menejment va biznes boshqaruvi asoslarini bilish
- ✓ Muloqot va muzokara olib borish ko'nikmalarini rivojlantirish

Strategik va tizimli fikrlash qobiliyatiga ega bo'lish

- ✓ Zamonaviy rahbarning asosiy funksiyalari
- ✓ Bugungi rahbar quyidagi asosiy vazifalarni bajaradi:

Tashkilot strategiyasini belgilash

- ✓ Xodimlar jamoasini boshqarish va motivatsiya qilish
- ✓ Biznes yoki tashkilot faoliyatini monitoring qilish
- ✓ Qaror qabul qilish va tavakkalchilikni boshqarish
- ✓ Innovatsiyalar va texnologik rivojlanishni nazorat qilish

Zamonaviy rahbarga qo'yiladigan talablar

Rahbarlarning samarali ishlashi uchun quyidagi kompetensiyalar zarur:

Strategik boshqaruv qobiliyatlari

Rahbar tashkilot rivojlanishini oldindan ko'ra bilishi va uzoq muddatli strategik rejalashtirishni amalga oshirishi lozim.

Texnologik savodxonlik

Bugungi kunda raqamli transformatsiya jarayonlari kuchayib borayotganligi sababli, rahbarlar quyidagi sohalarida bilimga ega bo'lishi zarur:

- ✓ Sun'iy intellekt va avtomatlashtirish
- ✓ Big Data va tahliliy texnologiyalar
- ✓ Blokcheyn va kiberxavfsizlik

Metodologiya

Tadqiqot davomida quyidagi ilmiy usullardan foydalanildi:

1. Tahliliy metod – rahbarlik kompetensiyalarining rivojlanish tendensiyalarini o'rganish.

2. Taqqoslash usuli – O'zbekiston, Rossiya, AQSh va Yevropa davlatlaridagi rahbarlarning kasbiy talablarini taqqoslash.

3. Empirik metod – zamonaviy boshqaruv tamoyillarini amaliy tadqiq qilish.

Tadqiqot maqsadi – rahbarning kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan talablarning dolzarbligini aniqlash va ularni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

1. Zamonaviy rahbarlar uchun asosiy kompetensiyalar

✓ Hozirgi davrda samarali rahbar quyidagi asosiy ko'nikmalarga ega bo'lishi lozim:

✓ Strategik fikrlash – uzoq muddatli rejalashtirish va istiqbolni belgilash.
✓ Axborot texnologiyalaridan foydalanish – raqamli platformalar va sun'iy intellektni boshqaruv jarayonida qo'llash.

✓ Innovatsion liderlik – yangi g'oyalar ishlab chiqish va joriy qilish.

✓ Krizis menejment – inqirozli vaziyatlarda tezkor qarorlar qabul qilish.

✓ Rahbarning kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan zamonaviy talablar mavzusida maqolani yanada boyitish uchun quyidagi qo'shimcha ma'lumotlarni kiritish mumkin:

4. Rivojlangan davlatlarda rahbarlik modelining tahlili

Zamonaviy dunyoda rahbarlarning kasbiy faoliyati har bir davlatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga bog'liq. Turli davlatlarda boshqaruv uslublari o'ziga xoslik kasb etadi:

AQSh modeli: korporativ boshqaruv va innovatsion menejmentga asoslangan. Masalan, Apple, Microsoft va Amazon kabi kompaniyalarning rahbarlari tezkor qaror qabul qilish va texnologik o'zgarishlarga moslashish qobiliyatiga ega.

Yevropa modeli: jamoaviy boshqaruv va barqaror rivojlanish strategiyalariga asoslangan. Siemens, Volkswagen va Unilever kabi kompaniyalarning rahbarlari ekologik barqarorlik va ijtimoiy mas'uliyatni birinchi o'ringa qo'yadi.

Yaponiya modeli: uzoq muddatli rejalashtirish va an'anaviy qadriyatlarni saqlash bilan ajralib turadi. Toyota va Sony kabi kompaniyalarning rahbarlari intizom, sadoqat va doimiy takomillashtirish tamoyillariga asoslanadi.

Xitoy modeli: davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan innovatsion boshqaruv tizimi asosida rivojlangan. Huawei va Alibaba rahbarlari hukumat strategiyalari bilan uyg'un holda ishlaydi va tez o'sish strategiyalarini amalga oshiradi.

5. O'zbekistonda rahbarlarning kasbiy rivojlanishiga oid davlat siyosati

O'zbekiston hukumati rahbarlik kompetensiyalarini rivojlantirishga katta e'tibor qaratmoqda. So'nggi yillarda quyidagi muhim tashabbuslar amalga oshirildi:

1. Prezident huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi – rahbar kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlashga yo'naltirilgan.

2. Raqamli iqtisodiyot strategiyasi (2023-2030) – davlat boshqaruvini raqamlashtirish va rahbarlarning axborot texnologiyalaridan foydalanish qobiliyatini oshirishga qaratilgan.

3. Xalqaro sertifikatlashtirish tizimi – ISO, PMI, CIPD kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda rahbarlar uchun malaka oshirish dasturlarini joriy qilish.

4. Biznes maktablar va universitetlar bilan hamkorlik – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Westminster universiteti va boshqa ta'lim muassasalarida zamonaviy boshqaruv kurslarini rivojlantirish.

Sun'iy intellekt va avtomatlashtirishning rahbarlik faoliyatiga ta'siri

Hozirgi vaqtda sun'iy intellekt (SI) va avtomatlashtirish texnologiyalari rahbarlarning kundalik faoliyatiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Zamonaviy rahbarlar quyidagi yangi qobiliyatlarga ega bo'lishi lozim:

Ma'lumotlar tahlili va sun'iy intellektdan foydalanish – SI yordamida tezkor qarorlar qabul qilish va strategik rejalashtirish.

Masofaviy jamoalarni boshqarish – Zoom, Microsoft Teams va Slack kabi raqamli platformalar yordamida samarali muloqot o'rnatish.

Raqamli xavfsizlik – kiberxavfsizlik bo'yicha bilimlarni oshirish va ma'lumotlarning maxfiyligini ta'minlash.

Avtomatlashtirilgan tizimlar bilan ishlash – ishlab chiqarish, logistika va moliyaviy boshqaruv jarayonlarida AI va IoT texnologiyalaridan foydalanish.

Jahon tajribasi:

Elon Mask (Tesla, SpaceX) – sun'iy intellekt va avtomatlashtirishga asoslangan boshqaruv tizimini joriy qilgan.

Sundar Pichai (Google) – katta hajmdagi ma'lumotlar (Big Data) va sun'iy intellekt orqali innovatsion rahbarlik yondashuvlarini qo'llaydi.

Jack Ma (Alibaba) – elektron tijorat va sun'iy intellektni birlashtirgan samarali boshqaruv modelini yaratgan.

✓ O'zbekiston korxonalarida va tashkilotlarida rahbarlarning zamonaviy kompetensiyalarini rivojlantirish

✓ O'zbekistonda zamonaviy rahbarlarni tayyorlashda quyidagi muhim qadamlar tashlanmoqda:

✓ Korporativ universitetlarning tashkil etilishi – UzAuto Motors, Xalq banki va boshqa yirik kompaniyalar o'zining menejment maktablarini ochmoqda.

✓ Xorijiy ekspertlarni jalb qilish – xalqaro tajribaga ega murabbiylar rahbarlar uchun treninglar o'tkazmoqda.

✓ Startap ekotizimini rivojlantirish – yosh rahbarlar va tadbirkorlar uchun texnoparklar va innovatsion markazlar tashkil etilmoqda.

Xulosa va tavsiyalar

O'zbekiston rahbarlari uchun raqamli savodxonlik, innovatsion liderlik, xalqaro standartlarga mos boshqaruv asosiy ustuvor yo'nalishlar bo'lishi lozim. Oliy ta'lim muassasalari va biznes maktablari rahbarlarni tayyorlashda xalqaro tajribaga e'tibor qaratishi zarur. Sun'iy intellekt va avtomatlashtirish texnologiyalaridan samarali foydalanish boshqaruv tizimini sezilarli darajada yaxshilaydi. Xalqaro hamkorlik orqali rahbarlar malakasini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi zamonaviy boshqaruv tizimida rahbarning kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan talablar sezilarli darajada oshdi. Axborot texnologiyalari, innovatsion menejment va jamoaviy ishlash ko'nikmalari zamonaviy rahbarlar uchun asosiy ustuvor yo'nalishlar hisoblanadi. O'zbekiston tajribasini xalqaro standartlarga moslashtirish va zamonaviy liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish orqali milliy boshqaruv tizimini samarali takomillashtirish mumkin. Zamonaviy rahbarlar o'z faoliyatida innovatsion menejment, raqamli texnologiyalar, ijtimoiy mas'uliyat va inqirozlarni samarali boshqarish tamoyillariga amal qilishlari zarur. Boshqaruvdagi zamonaviy tendensiyalarni inobatga olgan holda, rahbarlik kompetensiyalarini doimiy ravishda rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy rahbarning kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan talablar global iqtisodiyot, raqamli texnologiyalar, menejment va psixologiya kabi turli omillar bilan belgilanadi. Hozirgi kunda rahbar nafaqat o'z sohasi bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lishi, balki jamoani samarali boshqarish, innovatsiyalarni joriy qilish, strategik fikrlash va muloqot ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim. Dunyoda biznes va davlat boshqaruvi dinamik tarzda o'zgarib borayotgan sharoitda, rahbarlar quyidagi asosiy talablarni bajarishlari muhim: Strategik fikrlash va qaror qabul qilish – Rahbar tashkilot rivojlanishini oldindan rejalashtirib, uzoq muddatli strategiyalar ishlab chiqishi kerak. Raqamli savodxonlik – XXI asrda sun'iy intellekt, ma'lumotlarni tahlil qilish va avtomatlashtirilgan tizimlardan samarali foydalanish rahbarning muhim kompetensiyalaridan biri hisoblanadi. Jamoani boshqarish va motivatsiya – Xodimlarning ish samaradorligini oshirish, ularning qobiliyatlarini rivojlantirish va mehnat sharoitlarini yaxshilash rahbarning asosiy vazifalaridandir. Innovatsion yondashuv – Bozor talablariga moslashish va yangi texnologiyalarni o'zlashtirish rahbarning muvaffaqiyatli faoliyati uchun zarurdir. Qonunchilik va axloqiy me'yorlarga rioya qilish – Rahbar o'z faoliyatida mahalliy va xalqaro qonunlarga amal qilishi hamda halollik va shaffoflik tamoyillariga rioya qilishi lozim. O'zbekiston va dunyo tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, samarali rahbarlik yondashuvi tashkilotning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Rossiya, Germaniya, AQSh va Yevropa mamlakatlarida rahbarlarga qo'yiladigan talablar murakkablashib, kuchli soft-skills (yumshoq ko'nikmalar) va texnologik bilimlarga asoslanmoqda. Shu bois, zamonaviy rahbar yetakchilik ko'nikmalarini doimiy ravishda takomillashtirib borishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori – "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi" O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi – 2023-yil 1-aprel holatiga yangilangan tahrir.

3. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi – "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" Toshkent, 2023.
4. M.X. Jo'rayev – "Rivojlanayotgan iqtisodiyot sharoitida menejment tizimini takomillashtirish" Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
5. 2. Xalqaro va xorijiy adabiyotlar
6. Kotler, P. & Keller, K. – "Marketing Management" (15th Edition). Pearson, 2019.
7. Drucker, P. – "The Essential Drucker: Management, the Individual and Society" /HarperBusiness, 2020.
8. Northouse, P.G. – "Leadership: Theory and Practice" SAGE Publications, 2021.
9. Кузнецов А.В. – "Лидерство и управление в условиях цифровой экономики" Журнал "Менеджмент в России", №4, 2022.

